

1931 med henblik på disse pladers opståen og udvikling. Desværre bringer Jankuhn ingen udtømmende analyse af de anvendte termer, vicus, emporium, urbs, civitas, locus og portus – måtte den snart komme.

Festskriftet afsluttes med en bibliografi over Hermann Heimpels produktion – fra dissertationen i 1924 om erhvervslivet i Regensburg i middelalderen til nekrologen over P. E. Schramm i Historische Zeitschrift 1972.

For et værk som dette, hvortil over 100 forskere fra Vesttyskland, Canada, Tjekkoslaviet o. a. med vidt forskellige interesseområder og forudsætninger har ydet bidrag, er det af særlig vanskelighed at finde en formel, der kan give et dækkende udtryk for en samlet vurdering. Skriftet indeholder mange læseværdige og kompetente bidrag, og det indgyder alene ved sit omfang ærefrygt for den bagvedliggende forskningsindsats, der i sandhed er imponerende. Der var imidlertid endnu et adjektiv, der trængte sig frem i vor bevidsthed med stor styrke under gennemlæsningen, nemlig ordet kalejdoskopisk. Festskriftet virker uroligt, manglefarvet og uden fast struktur – vi skal derfor stærkt anbefale, at man nyder dette mammut-værk i småportioner.

Henrik M. Jansen

Knud J. V. Jespersen

OLDTID OG MIDDELALDER

Rudi Thomsen: The Origin of Ostracism. Gyldendal, 1972. 158 s. 70 kr.

Litteraturen om ostrakismen i Athen er vokset til det uoverskuelige. Derfor er der hårdt brug for en bog som den foreliggende, hvis ene mål er at gøre status i ostrakismeforskningen. Forfatteren har desuden det mere prætentiose mål at give en fuldt underbygget løsning på problemerne hvornår, af hvem og hvorfor ostrakismen blev indført i Athen (Preface).

Bogen har tre kapitler, hvoraf det første er viet den skriftlige tradition om ostrakismens indførelse. En redegørelse for de forskellige traditioner munder ud i, at kun den hos Aristoteles og den hos Androtion har sandsynligheden for sig. (Forfatteren har ikke inddraget Vaticanus Graecus 1144 fol. 222^v, som først efter bogens færdiggørelse er blevet genpubliceret i American Journal of Philology vol. xciii, 1, jan. 1972). Da de to kilder umiddelbart synes indbyrdes modstridende, har forskerne længe været delt i tilhængere af Aristoteles, Androtion-tilhængere og dem, der mener, de to kilder kan forenes. Forfatteren giver en grundig, kritisk gennemgang af alle tre retninger, men det fremgår tidligt i gennemgangen, at han betragter det hele som et skinproblem. Efter forfatterens mening er det godtgjort af Sumner og Dover, at Androtion«citatet» hos Harpocration i virkeligheden er en meningsløs forkortelse af det rigtige Androtionsted, hvor der har stået omtrent det samme, som vi finder hos Aristoteles (ss. 58–60). Der er altså kun een antagelig tradition i vore kilder: Kleisthenes indførte loven om ostrakisme og Hipparchos blev dens første offer. Denne konklusion er så overbevisende, at det bliver uvæsentligt, om man på nogle få punkter ikke kan tilslutte sig forfatterens øvrige argumentation imod

tidligere forskere (f. eks. vedrørende tolkningen af TOTE s. 23). Kapitlet frembyder en fin genvej til indføring i problematikken omkring ostrakismens indførelse.

Resten af bogen er et forsøg på at verificere den skriftlige tradition. Var Hipparchos virkelig det første offer for loven om ostrakisme? Muligheden for at besvare det er vokset med antallet af kendte ostraka. Da RE-artiklen om ostrakisme blev til i 1939 var tallet 527, mens forfatteren har haft adgang til 11.000, heraf flere tusinde upublicerede, således at forfatterens liste over kendte ostrakisme-kandidater indeholder 28 helt nye navne ud af ialt 137. Der ligger et stort arbejde bag forfatterens optælling og inspirerende behandling af de mange ostraka fra Kerameikos. Selve beskrivelsen af fundet er vanskelig at følge. Desuden undrer det, at man anvender bogstavformen på ostraka som kriterium for en findatering. Det rokker dog ikke ved kapitlets konklusion: Ved kombineret af de nye fund med de i forvejen kendte når forfatteren til det tilfredsstillende resultat, at intet i vore hidtidige fund tyder på en ostrakofori før 487. Den store fejlmargen erkendes af forfatteren og illustreres bedst af den kendsgerning, at den litterært bevidnede ostrakofori i 487 kun er repræsenteret med den ostrakiseredes navn i Kerameikosfundet (s. 102).

Sidste kapitel omhandler spørgsmålet: Kan det passe, at der gik 20 år fra loven om ostrakisme blev indført til den anvendtes første gang? Forfatteren konkluderer, at intet i vore kilder tyder på store politiske modsætninger i Athen i perioden 508–493. I 493 vender det, men da kan der have været balance mellem tilhængere og modstandere af et brud med perserne, så at frygten for selv at blive ramt har afholdt enhver fra at foreslå en ostrakofori. Herefter må man antage, at de antipersiske politikere fik så stor en rygdækning i befolkningen, at en ostrakofori ikke var aktuel. Således kan forløbet af de 20 år forklares. Men hvad fik Kleisthenes til at indføre ostrakismen i 508/7? Vi ved det ikke, men det kan have været frygten for Isagoras, som imidlertid gik frivilligt i eksil.

Bogens konklusion skæmmes af mangelen på forbehold (s. 139), men det præger ikke diskussionen inde i bogen. I bibliografisk henseende er bogen en guldgrube, og da den vil være uomgængelig for fremtidige forskere af ostrakismen, må det glæde, at bogen er velkomponeret og inspirerende læsning.

Signe Isager

E. Ager og K. Kersten: Die Funde der älteren Bronzezeit des nordischen Kreises in Dänemark, Schleswig-Holstein und Niedersachsen, Band I, Frederiksborg und Københavns Amt. XXXVI + 205 s. og 175 plancher samt et hefte kortbilag til bind 1–2. Nationalmuseet og Karl Wachholtz, Neumünster, 1973. 385.25 kr.

Der er hausse i bronzealderen i disse år og med dette første bind indledes den største publikation af dansk bronzealderkildemateriale, som endnu er påtænkt. Man kunne næsten ryste på hovedet og tænke at det stof måtte da være publiceret grundigt forlængst med Vilhelm Boyes fine bog om egekisterne og Broholms 4 bindsværk fra 1940'erne. Men baggrunden for det nye initiativ er netop